

pirmas antspaudas

Stovėjau eilutėje prie lėktuvo trapo ir laukiau, kad mane sulaikytų. Nejutau jokios baimės ar nerimo – tiesiog laukiau, kol prieis pareigūnai ir išsives. Jie turėtų tai padaryti, toks jų darbas ir aš labai neprieštaraučiau, tačiau niekas nesiruošė manęs sustabdyti – atvirkščiai, skubino, kad neužlaikyčiau eilės. Tad, sunkiai pakilęs metaliniais trapo laiptais, parodžiau stiuardesei bilietą ir į lėktuvą įslinkau tylus kaip šešėlis. Vos vilkdamas kojas susiradau savo vietą gale ir, negrabiai prasliūkinęs tarp eilių ir prisilaikydamas už kėdės atlošo, atsargiai klestelėjau prie lango. Pakišau po sėdyne kuprinėlę, prisisegiau saugos diržą ir apžvelgiau lėktuvą. Žmonių nedaug, salonas pustuštis, stiuardės ramiai triūsia orlaivio pirmagalyje. Tuo vidurnaktis, reikėtų numigti, juk skrydis iki Etiopijos sostinės Adis Abebos truks pusšesťos valandos, bet neturiu jėgų net miegui... O kam jų turiu? Skauda visą kūną, net pačiam sunku suprasti – kur labiausiai. Nugara sutrankyta, klubai lyg švininiai, kojų gyslos pertemptos, krumpliai nudaužyti, kvėpuojant skauda šonkaulius – regis, labiau nusivaryti nelabai ir įmanoma. Būtų gerai, kad skrendant nepasitaikytų didelių oro duobių, jų nemėgstu ir kai nieko neskauda, o dabar vos išveriu, nors dar nė nepakilome...

Sėdėjau savo kėdėje ir stengiausi suvokti tą iki skausmo nemalonią būseną, kurioje nebuvo nei baimės, nei drąsos, nei noro, – tačiau abejingumo irgi. Buvo tik nuolankumas, neišvengiamybė ir lemtis. Galbūt... – tik visa tai sumišę su apmaudu, gailėsčiu, ilgesiu ir kartėliu. Tie jausmai dažnai būna sumišę ir nelabai to pastebi, tačiau šį kartą tame jausmų katile kažko trūko, bet ko? Po akimirkos supratau, kad atsakymą žinau, tik jis man nepatinka ir kaip įmanydamas norėčiau jo išvengti, bet lūpos sušnabždėjo pačios:

– Trūksta vilties.

O iš kur jos gauti, jeigu reikalai pakrypo taip nelauktai? Jaučiausi lyg užmirštas ir nuskriaustas vaikas, kuris nežinia kaip pats turi rasti kelią namo, bet kažkodėl skrenda į priešingą pusę. Juk neturėčiau čia būti, skristi šiuo lėktuvu, jokios rodyklės nerodė šitos krypties, turėčiau būti už tūkstančių kilometrų, o skrendu į nepažįstamą, tolimą

šalį, kur niekas nelaukia, nežino ir nė nenumano, kad egzistuoju. O jeigu žinotų, ko ten skrendu, – vengtų manęs kaip negandos. Ir kokia gali būti viltis, kai neši blogą žinią? Juk visi kratosi tokios atsakomybės. Kas nori būti bloga nešančiu? Ir aš nenoriu, tik kad nėra kam juo būti. Žinau, galėčiau susirasti šimtus įvairiausių pasiteisinimų – nuo skausmų iki svarbių neatidėliotinų reikalų, nuo pinigų stygiaus iki pareiškimo: tai ne mano reikalas! – ir išvengčiau tos nelemtos pareigos, bet žinau ir kitą dalyką: niekada sau už tai neatleisčiau ir negalėčiau su tuo gyventi. Niekada. Tikrai norėčiau, bet nemoku, o gal ir negaliu, nes tai kiekvieno reikalas, o šiuo atveju – mano, kad ir kaip tai stengčiausi paneigti. Ir visai nesvarbu, ar pats taip pasirinkau, ar mane pasirinko, ar tiesiog atsidūriau netinkamoje vietoje netinkamu metu – kitos išeities nematau ir turėsiu atlikti tą nemalonų, bet neišvengiamą darbą, nes kitaip... *Kitaip viskas, kuo tikėjau, kuo gyvenau, apie ką svajojau ir ką kalbėjau – netektų prasmės.* Štai kaip sudėtingai paprasta.

Dirstelėjau į stiuardesę, uždarančią orlaivio duris, ir pamaniau: *taip niekas manęs ir nesulaikė, tau kaip visada sekasi. Nejaugi? Tau sekasi prisišaukti bėdų – tai jau tikrai, bet kaip sekasi iš jų išsikapanoti – primena sudaužytas kūnas.*

Lėktuvas lėtai pajudėjo, galingas virpulyš perbėgo visu kūnu ir, stebėdamas stiuardesių saugos instruktažą gestų kalba, nejučia prisispaudžiau prie kėdės. Nemėgstu pakilimų – tai taikliausias ir trumpiausias posakis apie savo skrydžio baimę. Lygiai taip pat nemėgstu ir nusileidimų bei paties skrydžio, bet pakilimų ypač nekenčiu. Visuomet prisispaudžiu prie kėdės, įsikimbu į porankius ir užsimerkiu vaizduodamas, jog miegu, kad aplinkiniai nepamatytų mano siaubo. Kaip nors iškęsiu, visada iškenčiu, o jeigu bus labai rieta, tai dirsčiosiu į priešais tolumoje sėdinčių stiuardesių veidus. Jei pakilimas bus normalus, nors man taip ir neatrodys, – jos ramiai šnekučiuosis ir jaudulio veiduose nesimatys, o tai ramins. Lėktuvas pamažu išriedėjo į pakilimo taką, galingai sugaudė varikliai, tvirčiau suspaudžiau porankius ir užsimerkiau. Dar dingtelėjo mintis: *regis, lauke nevėjuota, kilsime švelniai*, ir lėktuvas šovė su neįtikėtina jėga pirmyn.

Norėčiau manyti, jog kelionė prasideda, tik kad ji seniai jau prasidėjo prieš geras dvi savaites Oviedo mieste Ispanijoje, nors man kažkodėl atrodo, kad praėjo tūkstantis metų nuo tos akimirkos, kai laimingas pramerkiau akis viešbutyje *Camino Primitivo* ⁽¹⁾. Ir jeigu kas nors tada būtų pasakęs, kuo viskas baigsis, nebūčiau sugebėjęs patikėti, nes tuo patikėti nelabai ir įmanoma...

Kaip džiaugiausi, kad taip sugalvojau! Išsiruošiau į Ispaniją, kai visas pasaulis sustojo, ir negalėjau tuo patikėti. Noras kilo taip spontaniškai, kad nesukau sau galvos klausimu: kodėl man to reikia? *Ne pirmas, ne paskutinis kartas Kelyje*, išdidžiai pamaniau jam ruošdamasis ir mintyse regėdamas save prie Santjago de Kompostelos katedros. *Kokie čia dar gali būti klausimai? Klausimai kyla tik tiems, kurie nežino atsakymų!* Nejaugi? – klausimų nekyla tik kvailiams arba išpuikėliams, o tu kuris iš jų? Deja, pasirodė, kad ir vienas, ir kitas...

Prabudau tylutėliame Ovjedo viešbučio kambaryje, jo raktą pasiėmiau iš dėžutės su kodu, kai jį man atsiuntė SMS žinute šeimininkas. Pandemijos metu tai vienas saugiausių būdų. Lengvas nerimas nuplazdeno geriant rytinę kavą – juk dauguma albertų uždaryti, piligrimų beveik nėra, keliavimo taisyklės gali būti pakeistos kiekvieną akimirką. Apsisprendžiau paprastai: eisiu, kaip galėsiu, ir nakvosiu ten, kur įmanoma, – be jokių išankstinių nuostatų. Niekur nevėluoju ir niekur neskubu, man regis, pasaulis jau tiek priskubėjo, kad toliau nėra kur... O kad beveik nebėra piligrimų: ir blogai, ir gerai, nes sutiksiu tik tuos, kurie negali čia nebūti. Dirstelėjau pro langą – dar tamsu, žiemos Ispanijos Astūrijoje nenuspėjamos. Bus kaip bus – vis tiek šilčiau nei Lietuvoje. Paskubomis baigiau kavą, užsimečiau kuprinę ir užtrenkęs duris raktą palikau dėžutėje su kodu. *Buen camino!* Kelias prasideda!

Žingsniuojau Astūrijos sostinės Ovjedo gatvelėmis, seku jau iš vakaro nusižiūrėtomis geltonosiomis rodyklėmis ir per krūtinę nuvilnija saldumo jausmas: jaučiuosi kaip naujutėlaitis automobilis, pirmą kartą išriedėjęs iš salono: viskas gerai subalansuota, visa įranga patikrinta ir aukščiausios kokybės, apgalvota kiekviena smulkmena, viskas aukščiausios klasės ir, žinoma, aukščiausios kainos – nuo kuprinės iki batų ir skrybėlės. Eidamas dirsteliu į save parduotuvės vitrinoje: reikėtų nusifotografuoti – lengvai prisimerkęs slapčia pamatau: *neatmenu, kada pats sau taip būčiau patikęs*. Einu ir šypsau – žinau, kad kuklumas tikrai sugrįš jau su pirmaisiais dvidešimčia kilometru, o vėliau sugrįš ir nuolankumas, bet dabar nesivaržau džiaugtis ir paspartinu žingsnį. Netrukus už nugaros lieka miestas, pradeda brėkšti, atsigrėžiu ir eidamas atbulas pamojuoju ranka. *Juk iš čia dar devintame amžiuje Astūrijos karalius Alfonsas II pirmą kartą iškeliavo nusilenkti šventojo Jokūbo palaikams. Jis buvo pirmasis piligrimas, kažin kelintas aš?* pamatau juokdamasis ir lengvai stuktelėjęs lazda patraukiu Grado link. Vėsoka, gal penki laipsniai šilumos, iš burnos sklinda garai.

Prasideda kalvos, tolumoje dunkso kalnai, žinau, kad jie manęs laukia. Prašvitus vos laipsniu šilčiau, bet kol nestoji, raumenys šyla, nes nuolat tenka kilti aukštin.

Užsižiūrėjus į kalnus aplanko mintis: *kodėl pas mus jų nėra? Tačiau mes bent turime jūrą* – ir suima juokas, – juk ta pati mintis visada ta pačia formuluote aplanko kaskart išvydus kalnus: tiesiog originalumo viršūnė! Bandau užuosti Astūrijos kvapą: gaivus, drėgnas ir truputį atsiduoda mėšlu. Mintyse perbėgu per visas raumenų grupes, nugarą ir pėdas – viskas gerai, kūnas kol kas nejaučia perkrovų ir dar tik įsivažiuoja į ritmą. Vėl įkvepiu oro: mėšlo daugiau, bet gaivumas nedingęs – arimų ir galvijų dvelksmas. Tik kodėl tas dvelksmas su kiekvienu žingsniu vis stiprėja? Apsidairau aplinkui, pakilnoju ir apžiūriu padus: kur tau nestiprės, jei tu kaip reikiant įmynęs į mėšlą?! Suima lengvas juokas ir siutas, einu ir viena koja vis brūžinu keliuką, patrankau patrankau padą, paeinu ir vėl brūžinu. *Na ką, kelionė darosi kvapni, net aromatinga*, pamanau vėl pabrūžinęs padą. O kaipgi kitaip, be kvapniųjų aromatų?! Dabar jau gaivumo ore mažai... Svarbiausia, jog iš karčios patirties žinau, kad ir kiek trinsiu, plausiu ar brūžinsiu tą padą, vis tiek visą dieną atrodys, kad oras dvokia mėšlu. Įdienojus prieinu upę, suprantu, kad seniausiai tas padas švarus – juk pyliu vandens, braukiau per žoles, nuėjau nemažai kilometrų, bet ne! Grieždamas dantimis vis tiek turėjau nusileisti prie upės, slystelėti, nučiuožti purvinu šlaitu ant subinės ir tada jau plauti ne tik bato padą, bet ir kelnes. Nuostabu! Dienelė eina kaip iš pypkės! Tiesiog Alfonsas – apšiktasis Astūrijos šikalius! – burbėjau stovėdamas basas, su striuke, po apatiniais aršiai trindamas kelnių užpakalį.

– *Mister, mister!* – pasigirdo vyriškas balsas iš viršaus. Pakėliau akis, o ten kaimietis mojuodamas rankomis rodo, kad čia negalima maudytis.

– Aš ir nesimaudau, – atrėžiau jam lietuviškai, – tik plaunuosi tavo karvių šūdą! – ir pajutau, kad tai pasakius nuotaika iš karto pasitaisė.

– *Aaaa, desgarcia, libero el laxante,*⁽²⁾ – užjaučiamai parodė ir konstatavo kaimietis, o aš net ir nesuprasdamas ispaniškai, supratau, ką jis sako. Įniršęs norėjau kažką rėžti, bet suvokęs, kad jis nekalba angliškai, numojau ranka, o į galvą stuktelėjo apmaudi mintis: *reikėjo vis dėlto prie tos vitrinos nusifotografuoti!* Tada pakilau į viršų, basas, su apatiniais, striuke ir skrybėle, kuprine ant pečių ir batais bei šlapiomis kelnėmis rankoje, kyštelėjau jam savo telefoną ir pasakiau:

– Nufotografuok. – Kaimietis nesiginčijo, nupaveikslavo mane keletą kartų, atidžiai pažiūrėjo į ekraną, lengvai papurtė galvą ir be gailėsčio pasakė:

– Katastrofa...

Peržiūrėjau nuotraukas ir negalėjau su juo nesutikti, bet išdidžiai iškėliau nykštį ir pasakiau:

– *Christian Fernandez!* ⁽³⁾

Kaimietis keletą sekundžių stebėjimo į mane kaip į nevisprotį, dar kartą rankomis parodė, kad čia negalima maudyti, ir linguodamas galva bei burbėdamas po nosimi:

– Katastrofa... nubrido pieva per kalvas.

Apsimovęs kelnės drėgnu užpakaliu nukulniavau ir aš. Dabar jau buvo visai nešilta. Vyliausi, jog kelnės netrukus pradžius ir nuoėjimo greitai sušilsiu, tačiau prie upės vėjyje sustingo raumenys ir šilumos pojūtis sugrįžti neskubėjo. Priėjau koplytėlę, ji uždaryta, bet dėžutėje paliktas antspaudas leido pažymėti piligrimo pasą ir tai trumpam pradžiugino. Siaurų nusileidimų ir pakilimų buvo nemažai, tad po truputį ėmė reikštis nuovargio požymiai. Kol kas bendri, dar nėra jokių pūslių, tik nuovargis ir alkis. Kuprinėje turėjau obuolį, kopiau keliuku ir nestodamas jį triauškiau. Kad stotum – raumenys turi būti įšilę – ir tai! Stoti gali tik trumpam, ne ilgiau kaip dešimčiai minučių, nes jei sustings – vėl bus pasaka be galo. Gerai, kad peizažas gražus: kalvos, kalnų apsuptyje vienas kitas miestelis ar kaimai, bet tuščia, atrodo, žmonių čia nėra. Lyg amžinai būtų penkta valanda ryto, kai visi dar miega. Išniręs iš eilinio takelio į kelią, tolumoje pamačiau piligrimą. Nudžiugau, bet jis buvo toli ir prie jo neartėjau. Bandžiau padidinti tempą ir kokią gerą pusvalandį skuodžiau greitu žingsniu drauge mėgindamas ir sušilti. Kai išlindau į ruožą, kuriame atsivėrė horizontas, nustebau, nes taip jo ir neprisivijau, o priekyje nieko nebuvo. Net stabtelėjau iš netikėtumo, nes buvau tikras, kad eidamas tokiu greičiu turėčiau jį pavyti.

– *Buen camino*, mielasai! – ant nuvirtusio medžio pasidėjusi – nežinia ar maišą, ar kuprinę – sėdėjo ir sūrį valgė stambi moteriškė su skara ir didžiuliais karoliais ant kaklo.

– *Buen camino!* – pasisveikinau ir mėginau suprasti: kas čia, pilgrimė ar Kalėdų bobutė?

– Sėskis, mielasai, – angliškai, lyg su slavišku akcentu pasakė geraširdė keliautoja. – Valgysi bandelių?

Prisėdau nesispyriodamas ir be klausimų, mano rankose atsidūrė kelios bandelės su įvairiais įdariais, virtas kiaušinis ir persikas. Padėkojau ir valgydamas vogčiomis

nužiūrėjau bendrakeleivę. *Iš kur ji? Gal iš Moldovos ar Bulgarijos? Greičiau iš Moldovos, nors ten beveik nėra katalikų...* Jos apranga labiau derėtų į porą prie anksčiau sutikto kaimiečio rūbų nei prie Kelio: laisvas sarafanas, išmargintas raštais, per stambų juosmenį suveržta pūpsanti sterblė pinigams, ilgos, matyt, pačios megztos kojinės ir pigūs nudrengti medžiaginiai sportbačiai, kuriuos išplatėjusi pėda netrukus išsprogdins. Šiaudinė skrybėlė ir įspūdingi karoliai dar labiau išryškino raudoną gurklėtą veidą ir geraširdes akis.

– Aš Danusia Antonia iš Rumunijos, – baigdama sūrį pasakė būtybė ir susibėrė paskutinius trupinius į burną. – Ar skanios bandelės? Aš palauksiu, tu valgyk.

Ar tik nebūsiu įkliuvęs? pamaniau, šiandien viskas taip įdomiai klostosi. Manęs nereikia laukti, visai nenoriu eiti kartu su kažkokia Danusia ir terba su karoliais. Danusia akivaizdžiai buvo laiminga, padėjusi alkstančiam. Valgiau lėtai, vildamasis, kad ji gal nueis. Ji šypsojosi ir niekur nesirengė eiti. Kad ir kaip lėtai valgiau, bandelės vis tiek baigėsi, tada atsigėriau vandens, Danusia atsistojo ir rankomis parodė, kad atsistočiau ir aš. Norėjau padėkoti už maistą ir eiti, bet ji paėmė už rankų, sutaurino veidą ir garsiai pasakė:

– Gerasis Dieve, dėkoju už šitą maistą ir šį pakeleivį, – ir tada jau tylomis, užsimerkusi, bet vis tebelaikydama mane už rankų paniro maldoje. Neturėjau jėgų jai prieštarauti, ištraukti rankas ir nueiti, juk ji ką tik mielaširdingai pasidalijo savo maistu, tad tiesiog stovėjau, žiūrėjau į Danusią galvodamas, kad įkyruolį atpažinsi akimirksniu, ir vietoj maldos tylomis pasipylė tokie žodžiai:

– Dieve Šventas, kokią nesąmonę sugalvojai? Kam Tu atsiuntei tą Danusią? Man ir be jos dar nuo karvės šūdų blogai! Susimylėk, paleisk mane iš tų karolių karalijos ir suteik man ramybę, amen, – ir nejučia užsimerkęs atsidusau. Matyt, Danusia tik tuo metu atsimerkė ir viską suprato savaip.

– Kaip smagu, kad tu irgi meldiesi, Dievas išklausė mano maldų ir atsiuntė man pamaldų bendrakeleivį.

Atsimerkiau tokiu staigumu ir tokiomis didelėmis akimis, kad Danusia mano žvilgsnį traktavo kaip ryžtą keliauti kartu.

– Einam, mielasai, iki Grado jau ne tiek ir toli.

– Tai kad aš gal dar pasėdėsiu, pavargau nuo ankstyvo ryto, – pasakiau abejingu balsu ir rūškanu veidu, o iš tikro vos tvardžiausi nepasakęs to, ką maniau iš tiesų: – Miela Danusia, kad ir iš kur tu būtum, aišku, ačiū už tavo bandeles ir persiką ir tikrai

tau linkiu gero kelio, bet čiuožk tu nuo mano galvos su visais savo karoliais, sarafanu ir terba, leisk man įgrimzti į Kelią, kuriame tikrai nėra vietos danusioms ir sūrio trupiniams ant lūpų!

– Vėl meldeisi? – lyg niekur nieko paklausė Danusia – tikriausiai net pamėlau ir jau ketinau sugadinti jai nuotaiką, bet už nugaros pasigirdo balsas:

– *Buen camino!* Kaip smagu, kai Keliu keliauja mama su sūnumi. Jūs tokia graži šeimynėlė, – pasakė praeidamas piligrimas ir sparčiai nužingsniavo tolyn.

Tik pabandyk kam nors papasakoti! mintyse sušukau pavymui, o Danusia net susigraudino. Pažvelgiau į ją piktokai ir nepatenkintas burbtelėjau:

– Tai einam, kiek čia galime stypsoti? Gradus netoli, – o mintyse supratau, kad dingsiu nuo maldų bobutės, kai tik atsiras bent menkiausia galimybė. Ėjome vidutinišku žingsniu, Danusia, kaip ir galima buvo tikėtis, smulkiai ir jausmingai pasakojo savo gyvenimo istoriją nuo dinozaurų atsiradimo laikų. Linksėjau galva, dairiausi, kur čia nuo jos pasprukus, klausiausi tik tada, kai ji emociškai pakeldavo balsą. Balsą jį pakeldavo beveik visada, ir netrukus mano spėjimas pasitvirtino – ji mokytoja. Žinoma, seniai jau pensijoje, daugybę metų Konstancos (Konstanca – miestas Rumunijoje) priemiestyje dėstė anglų kalbą, vyras pasimirė, pensija jos maža, turi keturias dukras, net dvi iš jų irgi mokytojos, sūnus dirbo Anglijoje fabrike, sekėsi jam puikiai ir, ai... – ką čia apie jį beprisakosi... Vaikai kiekvieną mėnesį siunčia jai pinigų, o ji nekvaile: tuos pinigus taupo ir leidžia kelionėms. Dukros pyksta, nes siuntė pinigų įsirengti padoriam tualetui ir voniai, bet jai ir su šuliniu gerai, taip jau ji įpratusi, o kelionės tai jai atgaiva: buvo ir Lurde, ir Medžiugorjėje, ir jai daug nereikia, užtenka, kiek vaikai ir Dievas duoda, o Dievu ji pasitiki, nes kaipgi kitaip? O labiausiai ji mėgsta dainuoti ir dainuoja savo jaunystės dainas. Danusia užtraukė savo jaunystės mylimiausią dainą ir aš iš siaubo vos nesuklyčiau iš paskos, po tos dainos ji sudainavo dar penkias – visas rumuniškai. Ruošiantis šeštajai (jos žodžius Danusia sakė ne iki galo prisimenanti, lyg man tai būtų svarbu ir suprasčiau rumuniškai) sugebėjau ją pertraukti parodydamas, kad artėjame prie senos koplytėlės. Tai Danusią užvedė:

– O dabar pagiedokime, – pasakė mokytoja ir užtraukė rumunišką giesmę. Aš žiauriai išsigandau – o jeigu ji traukia rumuniškus „Kalnus“? Mes iki vakaro iš čia neišeisime! Bet ačiū rumunų liaudies kompozitoriams – giesmė truko tik kokias septynias minutes. Meldėsi ji dažnai: prie koplytėlių, prie kryžkelių, prie didesnio medžio, upės ar tilto, protarpiais traukė giesmes. Stengiausi negriežti dantimis dėl jos

nuolatinio stoviniavimo, bet juk dar tik pirma diena, dar laukia šimtai kilometrų!
Danusia, pagailėk tu manęs ir koplyčių, tavo balsas labai jau čaižus, išbaidysi visus, ir taip negausius, maldininkus! beviltiškai mintyse meldžiau jos tikėdamasis, kad šios dienos maldos ir giesmės išseks. Gradas jau buvo visai čia pat, ir su kiekvienu žingsniu mane vis labiau pradėjo imti nuovargis ir panika.

Tai aš su ja ir nakvoti turėsiu kur nors viešbutyje su šuliniu?! Reikia radikalaus sprendimo: čia ir dabar. Danusia kaip tik giedojo autobusų stotelėje, gal pamanė, kad čia šiuolaikiška koplyčia? Kairėje styrojo krūmynai, takelis ir miškas. Šiandien, pasak vieno kaimiečio, man jau buvo paleidę vidurius, tai vienu kartu daugiau ar mažiau...

– Danusia, – susiėmęs už pilvo šūktelėjau stambiajai maldininkei, – man reikia, aš tuoj! – Danusia giesmėje tik linktelėjo galva palaimindama mano norą išsituštinti, ir aš nėriau į krūmus. Bėgau greitai, kliūdamas už akmenų, leisdamasis takeliu, braukdamas pečiais ir kuprine krūmynų šakas. Suklykė paukštis, maniau, kad Danusia, tai išsigandęs stuktelėjau į medį. Skuodžiau ir mintyse dariau lankstą per krūmynus link miesto, kol veidą iškreipė palaiminga šypsena.

– Ate, Danusia, tu manęs nepavysi, tiesiog nepratilpsi čia su savo terba. Jeee! Pagaliau aš laisvas nuo tavęs ir tavo keturių dukterų, gero tau kelio ir, Viešpatie! (sustojau ir pakėliau akis į dangų): duok jai patį tinkamiausią kelionės pakeleivį, kuris nuolankiai išklauskis jos čaižių dainų ir giesmių, nuoširdžiai Tavęs prašau! – į dangų pakilo išgąsdintų paukščių pulkas ir aš supratau, kad mano malda bus išklaudyta. Broviausi per krūmynus, bėginėjau takeliu ir po kiek laiko išsimušiau į kelią. Nusipurčiau prikibusias šakeles ir lapus ir grėžiodamasis atgal paspartinau žingsnį. Niekas nesiveja. Ėjau laisvas ir laimingas, po kiek laiko per tiltą įžengiau į apytuštį miestą ir kaip visuomet prieš pabaigą smogė nuovargis ir alkis, tad per daug nesidairydamas puoliau ieškoti nakvynės. Po gero pusvalandžio klajonių mieste ir naršymo internete supratau, kad didelio pasirinkimo nėra – man didelio ir nereikia, – reikia tik vieno, ir, radęs nebrangų kambarį privačiame name, bematant jį užsisakiau ir susiskambinęs su šeimininku patraukiau apsigyventi.

Tai butas bute, tiksliau, du sujungti butai sename name. Viename gyvena šeimininkas ir dukra, o kitoje seno koridoriaus pusėje – du atskiri dviviečiai kambariai su bendru vonios kambariu. Senyvas šeimininkas palydėjo iš tolo, mostelėjo ranka ir pasakė:

– Tavo kambarys kairėje, kitame jau yra piligrimas, daugiau greičiausiai nebus, juk

toks metas, taigi man pasisekė, – nusišypsojo ispanas, dar pridūrė, kad netoliese yra parduotuvė, bet verčiau niekur nevaikščioti, o ryte išeinant tik užtrenkti duris.

Nusiaviau gerokai jau įgrisusius batus, pastačiau ant tam skirtos lentynėlės ir įėjau į vidų. Vonios kambaryje garsiai kliokė vanduo, matyt, prausėsi kitas piligrimas.

Nusimečiau kuprinę, pasiražiau – pirmosios dienos nuovargis visada keistas. Dar yra pakankamai jėgų, sukauptų prieš kelionę, dar nekamuoja nuospaudos ir sąnarių skausmai, atlaiko dar ir nugara – kūnas tik pradeda suvokti, kad jo laukia ilga adaptacija ir gerokai ilgesnis koncentruotas ir metodiškas jo resursų eikvojimas, kuriam vėliau jis priešinsis visais įmanomais būdais, įskaitant tikrus ir ne visai tikrus skausmus netikėčiausiose vietose ir įkyrias nenutrūkstančias mintis apie ėjimo beprasmybę. Bet tai bus vėliau, kol kas jis nesupranta, kas jo laukia, ir mano, kad tai tik vienos dienos nenumatyta perkrova, o ryt vėl viskas bus, kaip buvę. Mielasis mano kūne, susitarkim:

– Drošiu tave tik tiek, kiek būtina, ir saugosiu kiekvieną mielą žingsnį, o tu tarnauk ramiai ir nuolankiai, – išpyškinau tą sakinį garsiai ir pradėjau juoktis. – Kažin ar kūnas girdi, kai su juo kalbiesi?

Vanduo vonioj vis kliokė, norėjau nukeliauti kuo greičiau į dušą ir, kad nestoviniuočiau be reikalo, pasiklojau lovą su gauta vienkartinę patalyne, iš kuprinės išsitraukiau miegmaišį ir kosmetinę, pasidėjau šalia „alberginius“ rūbus: blizgančias treningų kelnes ir languotus marškinius, pasiruošiau ir naujutėlaičius *ružavus* sportbačius, kurių spalva tikrai juokinga, bet kai pirkau, kitokios nebuvo, o kaina su nuolaida viliojo labiau už spalvą, – juokais juos vadinau linksmisiais sportbačiukais.

Vanduo vis kliokė, dirstelėjau į laikrodį, aš čia jau apie 20 minučių, kiek tas piligrimas gali turkštis? Įjungiau krautis telefoną, peržiūrėjau jame žinių portalų naujienas, persidėjau kuprinėje daiktus, praėjo dar 15 minučių – vanduo tebekliokia. Prišlepsėjau prie vonios durų, paklausiau, pabarbenau – tiktai kliokimas. Išbidzenau į lauką parūkyti, šaltoka, noriu kuo greičiau praustis ir išsiskalbti, kad galėčiau prigulti ir pailsinti nugarą! Grįžęs į kambarį, vėl pabarbenau į vonios duris, vanduo tebekliokė, prisėdau ant taburetės kambaryje, pradėjau nervingai kinkuoti visu kūnu, piktai dėbčioti į laikrodį, skaičiuoti minutes ir, kai buvau beprarandęs viltį bei kantrybę, kliokimas staiga nuščiuovo; palaukiau gal minutę, gal dvi, nejučia pakilau, atidžiai klausiausi garsų iš vonios ir lėtai nuslinkęs į tarpdurį išgirdau, kaip vos vos atsidaro durys, jos prasivėrė ir pro jas išėjo, o Viešpatie! – Danusia Antonia!!!

Stovėjau taip, lyg būčiau iš tikrųjų apsišikęs. Kvailai žiopčiodamas bandžiau išlementi kokias nors sutiktuvų džiaugsmo mandagybes, bet sugebėjau tik beviltiškai išstenėti:

– Man jau geriau...

Nuo tokios nesąmonės raudonis išmušė veidą ir prakaitas iš gėdos trykštelėjo ant smilkinių, Danusia dėmesingai nužvelgė mane ir pasakė:

– Tikrai būsi apsinuodijęs, veidas išmėtytas dėmėmis, žvilgsnis paklaikęs, eik į vonią ir marš į lovą, aš išvirsiu arbatos!

Įsmukau į vonią, uždaręs duris atsirėmiau į jas ir piktai pakėliau akis į viršų.

– Viešpatie, Tu tikrai išklausai žmonių maldų!

2.

Po kurio laiko gulėjau apklostytas, pavalgydintas nežinia kur ir kaip išvirta koše ir per prievartą apmautas Danusios megztomis vilnonėmis kojinėmis. Išgėrus tris didelius puodelius žolelių arbatos, pradėjo mušti prakaitas. Danusia lingavo galva.

– Gerai, kad suspėjau užbėgti ligai už akių.

Ji nesitraukė nuo manęs nė per žingsnį, atėjo vakaras, dar gerai, kad nedegiojo žvakių ir nešlakstė švęstu vandeniu. Žiūrėjau į lubas ir mėginau rasti išeitį. Gal pasakyti tiesą? – ir pats pasibaisėjau būsima rumunės reakcija į tokį šlykštų melą. Jau vėlu, verčiau ryte „pasveikti“ ir patraukti atsisveikinus kas kur... Bet vieną dalyką juk galiu padaryti ir slapčia nudžiugęs kreipiausi į globėją:

– Danusia?

– Kas, dūšele?

– Ačiū tau už rūpestį ir pagalbą. Pavargau ir noriu miego, gal galėtum jau užgesinti šviesą? – Danusia palaimingai nusišypsojo, pakilo nuo taburetės, priėjo prie durų ir užgesino šviesą. – Paliksiu praviras duris, kad girdėčiau, jei tau pablogėtų.

Man akys pasruvo krauju, bet tamsoje nutaisęs patį meiliausią įmanomą balsą išstenėjau:

– Tu tokia maloni.

Kurį laiką buvo tylu. Nežinojau, ar gėda, ar pikta? Ir kai iš Danusios kambario pasigirdo giesmė – supratau, kad ne gėda. Ji tęsėsi amžinybę, žiūrėjau į lubas ir negalėjau patikėti, kad tai vyksta su manimi. Bandžiau užsikimšti ausis, bet veltui – pusbalsinės giesmės čaižumas skverbėsi kiaurai per sienas, praviras duris ir užkimštas ausis. Kai pagaliau ji baigėsi, nugrimzdau į tylą ir, kai jau maniau, kad dar po

akimirkos užmigsiu, su siaubu supratau, jog užmigus mane gali kamuoti košmaras vardu Danusia.

Bet jokie košmarai nekamavo. Nueiti kilometrai padarė savo, miegojau kaip užmuštas ir prabudau nuo vandens kliokimo. Kambario durys buvo praviros ir tas kliokimas reiškė: Danusia Antonia prausiasi. *Kažin kiek laiko ji jau duše, valandą? Tai dar kokią valandą turkšis. Įdomu, koks tas procesas? Reikės atsargiai paklausti*, pamaniau vis dar gulėdamas lovoje. Netikėtai dėmesį patraukė dar vienas kliokimas kitoje pusėje, jis privertė kilstelėti antakius: pasukau galvą į langą – lyja. Ne lyja, bet kliokia panašiai kaip Danusios dušas. Pakilau iš lovos ir priėjau prie lango: o varge, dangus juodas ir pila kaip iš kibiuro! Bandžiau prisispaudęs prie lango pažvelgti į dangaus tolius – ten vien pilkuma. Kažkodėl mintyse iškilo vienintelis vaizdas: pilki, medžiaginiai, nudrengti Danusios sportbačiai. *Kažin, o ji turi kitus batus?* Ir akimirksniu per krūtinę perbėgo lengvas nerimas. Kliokimas vonioje liovėsi. Po kelių minučių pabarbenusi į duris pasirodė Danusia.

– O, jau prabudai, maniau, dar miegosi, – žvaliai ištarė giedorė.

– Danusia, lyja. O tu turi kitus batus?

Ji šluostydamosi rankšluosčiu sprandą priėjo prie lango ir nustebusi pasakė:

– Lyja Ispanijoje? Apie tai nepagalvojau...

Žiūrėjau į ją kaip į vaiką, o akyse stovėjo tuose sportbačiuose ištinusios jos kojos. Mintyse perbėgau savo kuprinės turinį, perkračiau galvoje visas galimybes ir, kai jau pavalgę vakarykštės košės likučių ir išgėrę arbatos susiruošėme į kelią, nejučia apsidžiaugiau, kad bent jau šioji tokį polietileninį, palaikį apsiaustą nuo lietaus ji turi. Sustabdžiau Danusią, ištraukiau iš kuprinės porą plastikinių maišelių ir apmovęs jais kojas su sportbačiais ir vilnonėmis kojinėmis, mąščiau: kuo čia surišus? Bandžiau prispausti kojų pleistrais ir meistraudamas supratau, kad tai bet koku atveju išeitis trumpam: po kelių kilometrų maišeliai paduose praplyš ir kojos bus šlapios. Hmm... Negana to, dar ir Danusia priekaištavo, kad tokius gerus maišelius, kuriuos dar galima panaudoti, nes jie tokie spalvoti ir nauji, – maunu jai ant kojų. Pastebėjęs, kad pro šeimininko durų apačią skverbiasi šviesa, pabeldžiau ir paklausiau, gal turi lipnios juostos? Šeimininkas atidavė visą ruloną neįprastai kibios ir tvirtos juostos, kurią naudojo ūkyje. Apgobiau maišeliais jos sportbačius ir kojines, apvyniojau beveik iki blauzdų viršaus, keletą kartų sutvirtinęs ir, svarbiausia, iš lipnios juostos daugybės gabalėlių suformavęs kažką panašaus į apsauginį padą. Baigiau, nužvelgiau Danusią ir

pastebėjęs jos šiaudinę skrybėlę, paėmiau ją ir iš viršaus irgi apklijavau lipnia juosta. Kažin kaip jinau ją paskui nusiplėš? Visa tai iš tolėliau stebėjo šeimininkas. Kai baigiau, padėkojau, o išeinant jis susižavėjęs pasakė:

– Kaip nuostabu, kad taip rūpinatės savo mama! Visą naktį klausiausi jos gražių giesmių.

Kad būtumėte matę Danusios veidą... – jis spindėjo polietileninėje palaimoje. Dirstelėjau į šeimininką – jis tyčiojasi? Bet ne, kalbėjo visiškai rimtai. Na ką, mamule, Danusia Antonia, keliaujam, kol neapsigalvojau! Tačiau, kita vertus, kaip paliksi tą sarafaninį turtą su karoliais vieną, kai viską stebi gerasis šeimininkas?

Taip ir išėjome į lietu. Danusia buvo pakerėta mano išradimų ir žengė pliaupiant lietu išdidi kaip karalienė, nors aš, vis užmesdamas į ją akį, vos tvardžiausi neprapliupęs žvengti balsu: stambi mamulė su šiaudine skrybėle, apklijuota izoliacine permatoma juosta, su palaikiu rausvu, vienkartinio ponču ant sarafano, savadarbiais hipsteriškais polietilininiais „botais-sportbačiais“ ir, žinoma, įspūdingą terba bei didingą sterble pinigams per juosmenį. Ji priminė man vaikščiojantį šiltnamį. Žiūrėjau į ją ir pamaniau: *dabar dėl pilnatvės ir giesmės nepamaisytų*, lyg išgirdusi mano mintis Danusia pragydo. Ir aš nebesusivaldęs pratrūkau tokiu užkrečiančiu ir skardžiu juoku, nugriaudėjau nuoširdžiu, niekaip nesibaigiančiu leipėjimu, kuris nuaidėjo per Danusios širdį ir visą apylinkę. Ji irgi ėmė kvatotis. O tada nugriaudėjo perkūnija, mes abu pritūpėm ir aš baugščiai pakėlęs akis į dangų pasakiau tyliai lietuviškai:

– Viešpatie, atsiimu visus vakar Tau pasakytus žodžius.

– Ką tu sakei? – paklausė Danusia.

– Ne tau sakiau, maloningoji.

– Einam, dūšele, Viešpats geriausiai žino, kas laukia kitoje Kelio alkūnėje. – Įtariai pasisukau į Danusią, bet jiėjo lyg niekur nieko pliaupiant lietu ir šlamėdama maišeliais ant kojų.

Lietus turi savų privalumų: Danusia giedojo rečiau. Bet kas pusvalandį vis nepamiršdama padėkoti man už pagalbą, savo nesiliaujančiame pasakojime ji nuo dinosauro laikų persirito tik į gūdžiuosius viduramžius. Papasakojusi apie visų mokykloje turėtų laidų gabiausius mokinius ir jų tolesnius gyvenimus, įskaitant ir jų vaikų pasiekimus, staiga grįžo į dabartį:

– Tu žinai, aš esu pakerėta mokslo, – pareiškė didingai, ir tai man sukėlė didelį nerimą, nes greitomis mintyse primečiau, kad dabar lauks gerų dviejų valandų

pasakojimas: nuo inkvizicijos šaknų iki industrializacijos, įskaitant ir baudžiavos panaikinimą, bet nuolankiai tylėjau.

– Dušas. Tai yra didžiausias žmonijos išradimas! – netikėtai pareiškė ji. Iš netikėtumo nuo jos minties vingių net atsigrėžiau.

– Danusia, bet dušas egzistuoja gal tūkstantį metų! Tai nėra mokslas, tai paprasčiausias įrenginys – patobulintas laistytuvas.

– Ane? Bet aš jo niekad neturėjau. Tūkstantį metų, tik pamanykit... Bet ar tu kada suvokei jo didingumą?

– Kieno, Dievo?

– Dušo.

– Dušo didingumą? Dar ne, – atsakiau. – *Laistytuvo irgi*, pamaniau šypsodamasis.

– O tu pamąstyk: pasuki vieną svirtelę – iš jos bėga šaltas vanduo, pasuki kitą – karštas. O jei pasuki abi, – vanduo maišosi ir gauni pageidaujamą šilumą. Jis bėga pro smulkias skylutes, purškia ir suteikia žmogui atgaivą ir švarą, bėga tiek ilgai, kiek tau norisi. Ir taip yra visur pasaulyje, išskyrus mano namelį. Aš nepaliauju dėkoti Dievui.

– Už ką?

– Už dušą. Be Dievo įsikišimo niekas nebūtų pajėgus sugalvoti tokio svarbaus įrenginio. Gal kada nors Jis bus ir man maloningas? – ir Danusia pragydo, o aš vėl vos nesucypiau iš paskos. Kol Danusia giedojo psalmę dušui, žiūrėjau į ją ir nejučia pamaniau: *štai ir išaiškėjo tavo ilgų maldynių paslaptis, Danusia, – mėgaukis tuo išradimu į sveikatą, tik būk gera, bent albergų dušinėse nebegiedok – nors gal tai būtų ir nebloga profilaktinė priemonė nuo tarakonų...*

Pažvelgiau į nepermatomą dangų, iš ten visa galia kliokė Dieviškasis dušas, tik karšto vandens svirtelė, ko gero, buvo sugedusi...

Kol Danusia pasakojo visų kartu dirbusių mokytojų biografijas ir kai kurių iš jų mirties aplinkybes bei laidotuvių svarbiausius akcentus, nepamiršdama ir užrašų ant vainikų, aš susitelkiau į kelią. Lietus pila tulžingai, nepanašu, kad nustotų, keliukas vis kyla ir kyla į kalną, vis praeinam kokį mirusį ar pusgyvį kaimą. *Daugybė apleistų namų – kaip visur, kaip pas mus, juk Europa sensta*, liūdnai pamaniau žingsniuodamas akmenuotu taku. *Nors vietovės kalnuotos, čia ganosi nemažai karvių, o jos tikrai neauginamos ten, kur trūksta lietaus, žolės ir vandens*, mąsčiau su šypsena žvelgdamas į dar vieną nedidelę upę. *Kiek daug čia upelių ir upių!* nusistebėjau žengdamas per medinį tiltelį.

O Danusios minčių tiltai ir viadukai tvino nuo jos istorijų. Dabar ji porino apie kaimynus ir jai, regis, nei lietus, nei kalvos nė motais. Paklausčiau: kaip ji sumanė išeiti į Kelią, bet kam? Vis tiek pati papasakos, kai tik susidoros su kaimynais... Mintyse pasidžiaugęs, kad mano jai sukonstruota apsauga nuo lietaus laiko kaip sucementuota, nejučia pradėjau mąstyti: kaip gražiuoju atsisveikinti su tuo nuolat įjungtu karolinių žinių radijumi? Nes dar vienos nakties su šia palaimintąja neištversiu. Išklausęs jos svarstymų apie niekaip neprasidedančią Rumunijos pensijų reformą, supratau, kad radikalių žingsnių nebesiimsiu, nes vakar jie baigėsi blogai, bet ką nors daryti vis tiek reikia! Valandų valandas klausausi Danusios kalbų, o kai pamanau, kad tuoj sprogsiu iš pykčio, – ji dar pragysta! Priėjome nedidelį Salaso miestą, kartais vadinamą San Martin de Salas, įsikūrusį maždaug kilometro aukštyje, ir ten, begeriant kavą, šeimininkas pasako, kad jau girdėjo apie mus – Kelyje einančią mamą ir sūnų: to buvo per daug! Kelyje gandai sklinda greitai: telefonais, dviračiais ir dar bala žino kaip... – tad, kol jie galutinai neįsitvirtino, reikia užkirsti tam kelią! Danusia kaip tik laimino pašto skyriaus kampą. Palaukiau, kol baigs, ir paklausiau:

– Danusia, ar tu turi pinigų?

– Turiu, vaikeli, o kiek tau reikia?

– Man nereikia tavo pinigų, bet toliau eiti negali – tie maišeliais apklijuoti tavo padai ilgiau neatlaikys! Noriu paprašyti, kad šiame mieste nusipirktum normalius, neperšlampančius batus, padoresnį apsiaustą ir kokiame nors šiltame „penkių dušų“ alberge gerai pailsėtum – šiandien pakaks. O aš keliausiu toliau ir, jei Dievas panorės, mes vis tiek susitiksim, – išpyškinau, ir taip palengvėjo, kad, regis, kuprinė neteko pusės savo svorio. Maniau, jinai įsižeis ar supyks, bet tik linktelėjo galva ir jos veidu nuslinko palengvėjimo šešėlis.

– Kaip gerai, kad taip pasakei, Viešpats visada išklauso mano maldų. Aš ką tik meldžiau Jo patarimo, nes mano kojos tuose maišeliuose nuo tos suveržtos izoliacinės juostos nutirpo ir tinsta, ir štai – gavau jį iš tavo lūpų.

– Danusia, eik aukštyn gatvele dešiniau, ten turėtų būti albergas, aš keliausiu toliau, turiu savų reikalų. Keliauk su Dievu ir išgirsk, ką tau sakiau. – Mieloji moteriškė susigraudinusi tvirtai apkabino mane ir jausmingai pasakė:

– Ačiū! Privalau tau ką nors padovanoti, buvai nuostabiausias pašnekovas mano gyvenime! Dar su niekuo taip maloniai ir tiek laiko nesu šnekučiavusis – *taip, nes niekas kitas tiek ilgai neištvertų*, pamaniau šypsodamasis, bet balsu atsakiau:

– Ir aš, mieloji Danusia! – ji pridėjo suspaustą kumštį sau prie krūtinės ir kita ranka sugriebusi manąją, lėtai ir garsiai sukalbėjo maldą. *Varyk ir giesmę, Danusia Antonia! Atsisveikinimui ir ją ištversiu*, pamaniau šypsodamasis krintant dulksvam lietuvi, bet ji pabaigė ir išdidžiai nusikabino nuo kaklo karolius.

– Danusia Antonia, ne!!! – sušukau suvokęs, kad tą siaubingai klaikią, medinę, barškančią ir sunkią dovaną turėsiu tįstis ant sprando, ėmiau trauktis atatupstas.

– Žinau, kad jų norėjai, – visą kelią juos taip nužiūrėjai! Tai mano sūnaus dovana, jis pats išdrožė – jie ažuoliniai, man labai brangūs, nešiok ir prisimink Danusią Antonią iš Rumunijos, – man dar bandant prieštarauti ir kažką pasakyti, ji iškilmingai užkabino karolius ant kaklo, nužvelgė triumfuodama ir liko labai patenkinta. Pro šalį praėjo piligrimų pora, keistai mudu nužiūrėjo, bet man jie nerūpėjo.

– Kaip tau tinka! – pasakė Danusia. – Tu primeni mano... – tada pritilo, susigraudino, apkabino ir nudūlino į kalną per lietų. Žiūrėjau, kaip du maišeliai ritmingai žingsniuoja keliuku, o virš jų plevėsuoja vienišas šiltnamis su terba ant pečių. Iš pradžių mano veidą nušvietė šypsena – kaip gerai, kad tiek ilgai nenužiūrėjau sterblinės piniginės, būtų ir ją iškilmingai padovanojusi, ką jau kalbėti apie sarafaną ir terbą, bet stebint tą vienišą moteriškę, kylančią į kalną, nejučia apėmė begalinis ilgesys ir nerimas. *Ar nusipirks ji tuos batus? Ar ras kitą pakeleivį, kuris norom ar nenorom išklausys Danusios Antonios „Pasaulio sutvėrimo istoriją“ su giesmėmis, padedant Dievui, su visomis smulkmenomis? Ar atlaikys tie maišeliai nors šią dieną, nes jos pėdos žiauriai sutinusios?* Pažvelgiau į tuos milžiniškus karolius, kabančius ant kaklo: „Man tinka“, taip sakė Danusia, ir jie – jos sūnaus dovana. Negi išmesti?

Pajudėjau tolyn, lietuje nesimatė mano ašarų, lietuje daug ko nesimato, bridau per lietaus ir karolių karaliją aiškiai suvokdamas, jog kartais gali pasiklysti ir vieninteliame kelyje, nereikia nė posūkių. Ir supratau, kad jau kurį laiką einu pasiklydęs, o iš prieblandos kelią man rodė įkyri, bet gailestinga Danusios širdis. Pakėliau akis į viršų ir užsimaniau perplėšti dangų, bet dangaus nebuvo, jį slėpė gūdus ir pilkas lietus. Akimirką pastovėjau, ta akimirka truko ilgai, tada surikau kimiai, pasisukęs į kalnus:

– Kaip aš perplėšiu dangų, jei dangaus nematau!!!?

– Neplyšauk, nes perplėši mane, – atsakė širdis, o kojos jai pritarė ir patraukė į kalną.

Ėjau pritilęs, plakamas sąžinės ir čaižaus lietaus. Paspartinau žingsnį ir bridau nuleidęs galvą, kilau ir leidausi, braškėdamas nuokalnėse ir dusdamas į kalną. Šilti termorūbai, neperšlampantys batai, kelnės, apyšiltė striukė ir lengvutėlis

sulankstomas lietpaltis puikiai saugojo nuo darganoto oro, tik nieko neturėjau, kas galėtų bent šiek tiek apsaugoti nuo minčių apie Danusią. Nuolat iš jos šaipėsis, dabar pamatęs koplytėlę supratau, kad čia ji būtų meldusis, priėjęs kryžkelę žinojau: čia ji pagiedotų, o eidamas stačiais takeliais kalvų viršūnėse, kur apačioje dūmavo beribės, staigios prarajos, nerimavau: verčiau jau čia ji pasisaugotų.

Pasiklysti tiesiame kelyje – pasirodo, sugebu ir tai... O ko tu tikėjaisi? Kelio dovanų? – tai reikėjo skristi į Laplandiją...

(1) *Camino Primitivo* – seniausias žinomas Šv. Jokūbo kelias Ispanijoje, nusidriekęs nuo Ovjedo miesto iki Santjago de Kompostelos katedros.

(2) Nelaimė, paleido vidurius (*isp.*). (Čia ir toliau – *autoriaus past.*)

(3) Ovjedo „Real“ komandos futbolininkas.